

Miserando atque eligendo

Utan tvekan kan det sägas att den nuvarande påven Franciskus har tagit en stor plats både inom och utom kyrkan. Många av hans uttalanden har väckt uppmärksamhet.

Franciskus har visat ett stort engagemang för de fattigas situation och hans arbete för en förnyelse av kyrkans inre ledning har resulterat i att denna denna nu blivit mer internationaliserad med kardinaler från världens alla hörn. Idag har kardinalskollegiet 228 medlemmar av vilka 125 har rösträtt vid kommande påveval. En av de nya kardinalerna är från Agrigento på Sicilien där stiftet har stått upp i kampen mot maffian och även är det stift som tar emot flest flyktingar som landar på medelhavsön Lampedusa.

Franciskus valdes 2013 till den 266:e biskopen av Rom och är som sådan en viktig person för de kristnas enhet. Hans valspråk (i överskriften) betyder ungefär *Obetydlig men ändå utvald* vilket helt är i den helige Franciskus anda. Han är också den förste påven som valt namnet Franciskus. Många ser i det namnet ett hopp om förnyelse och förändring.

En av påvens viktiga roller är att vara inspiratör för ekuumenik och dialog och en av de rörelser som arbetar för detta är den internationella Focularerörelsen (se vidare s. 13) och i samband med ett möte i Rom för biskopar inom rörelsen togs denna bild där påven hälsar på Skara stifts biskop Åke Bonnier som är medlem i Focularerörelsen.

Melinarna i Skara stift

Del 4.

Artikelförfattaren tv med biskop Sven Danell och estnisk-ortodoxe prosten Raag vid stiftsjubileet 1964.

Med ovanstående rubrik menas ju främst Samuel i Dimbo och alla hans söner, som jag tidigare berättat om i detta medlemsblad. Jag har nämnt om de många barnbarnen. Flera gick in i kyrkans tjänst och jag vill kort göra en genomgång av den tredje generationen.

Äldsta kusinen **Lennart** (1914-2002), son till Sam och Hedvig, gick i faderns fotspår, student i Skara och studier i Uppsala men valde att prästvigas i Strängnäs 1939.

I 20 år var han präst i Närke, Hidinge och Skagershult. 1962 blev han komminister i Södertälje och sedan kyrkoherde i Sorunda. Han var under ett antal år redaktör för stiftsboken *Till Hembygden*.

Gift 1943 med **Gull Werkström** (1916-1975).

Dottern **Kerstin** (1916-2009) valde att bli folkskollärare och tjänstgjorde länge i Sjömarken utanför Borås. Hon gifte sig 1945 med **Ingemar Fors** (1914-1990), som prästvigts i Skara 1941. Efter några år kallades han till krigsfängesekretärare i London i samma mission som Birger Forell var engagerad i. Ingemar var sjömanspräst i London och tjänstgjorde i Kyrkornas Världsråd och Lutherska Världsförbundet liksom i Svenska Kyrkohjälpen. Dessa utlandsuppdrag varade från 1944 till 1957. Efter några år som kyrkoadjunkt i Ulricehamn kom han 1963 till Borås Gustav Adolf och var distriktpäst i Hultha/Hässleholmen till pensioneringen 1980.

Sonen **Sune**, född 1920 i Varnum, är Sam och Hedvigs tredje barn. Skolgång i Skövde och studier i Lund. Prästvigd i Skara 1946.

Gift 1949 med **Ulla Rosander**, prästdotter från Synnerby och kyrkomusiker. Sune var resesekretärare för KGF mellan 1948-1951. Blev sedan komminister i Rackeby, kyrkoherde i Stengårdshult/Norra Hestra 1959 och kyrkoherde i Ulricehamn 1970-1985.

Efter sin far blev han släktens huvudman och ordförande i Melinska släktföreningen. När han avled på Annandag jul 2014 var han släktens älderman.

Under alla år som församlingspräst värnade han om ungdomarna. Han startade Ansgarskärer och deltog flitigt i juniorernas läger m.m. Stora deltagargrupper kom alltid från

Hestra och Ulricehamn till stiftets Ansgarsläger. Sune var också ordförande i Skara stifts Ansgarsråd.

Sara, född i Kyrkefalla 1924, dotter till Sam och Hedvig, student i Borås och sjuksköterskeutbildning i Stockholm. Sara gifte sig 1949 med **Bertil Holmstrand** (1920-2008), född i Rångedala av kyrkoherde Hjalmar och Märta Holmstrand, studiekamrat i Lund med Sune och prästvigd samtidigt 1946.

Tjänst i Baltak, Väne-Ryr och sedan i Rångedala och Toarp från 1961. Kyrkoherde i Toarps pastorat efter Paul Melin. Efter pensionen bosatta i Borås. Sara dog den 15 september 2012.

I denna tredje generation är vi ytterligare några kusiner som blivit präster. Vi har börjat i Skara stift men sedan känt oss kallade till andra uppgifter.

Eftersom vi fortfarande är i livet, nöjer jag mig att nämna namn och några korta data.

Paul-Ragnar Melin. Jag är den tionde Melinaren som blev präst, son till Paul och Margit. Född 1932 i Dala. Student i Borås och studier i Uppsala. Prästvigd i Skara 1960 och efter några år stiftsadjunkt för ungdomsarbetet. Lämnade stiftet 1967 och flyttade till Jönköping för arbete i en distriktskyrka. Har varit sjukhuspräst och kyrkoherde i Kristina-Ljungarum.

Gift 1958 med **Margareta**, född Giertz, 1935 i Stockholm och teol.kand., som började sitt skrivande med en sida i stiftets tidning *Kyrkvägen* 1961.

Ingemar Melin, son till David och Kerstin i Tibro. Född 1941. Student i Skövde, studier i Lund och prästvigd i Skara 1967. Missiv till Lidköping och komminister där åren 1969-1975. Flyttade till Härnösands stift för att bli föreståndare på Stiftsgården Söråker och blev därefter stiftsadjunkt och stiftsprost i Härnösand till pensioneringen 2005.

Gift 1965 med **Agneta**, född Stenberg 1943 i Göteborg. Fil.mag. Blir efter flyttningen, studierektor och sedan föreståndarinna för Vårsta diakonigård i Härnösand. Vigd till diakon 1980. Bor numera i Skara.

Ragnhild Simonson, född 1937 i Nykyrka, dotter till David och Kerstin. Efter studier i Lund sjukgymnast. Gift 1959 med **Hans Simonson**, född 1929 i Göteborg, folkskollärare, studier i Lund. Prästvigd i Skara 1965. Stiftsadjunkt i Skara och komminister i Skara och Skövde. Pensionär 1994. Nu åter bosatta i Skara.

Hillevi Holm, född i Ödenäs 1945, dotter till Ruben och Maj. Sjukgymnast. Vigd till diakon 2002 och har haft tjänst i Lindberga församling, Göteborg stift. Gift 1968 med **Krister Holm**, född 1940 i Lund, läroverksadjunkt, prästvigd för Göteborgs stift 1993. Komminister i Tvååker. Pensionerad 2005. Makarna Holm är nu bosatta i Huskvarna.

Elisabet Melin, född 1935 i Nykyrka, dotter till David och Kerstin, tog studenten i Skövde och blev sjuksköterska och diakonissa vid Diakonistiftelsen Samariterhemmet i Uppsala. Församlingstjänst i Nyköping och Växjö. Bildar 1965 tillsammans med diakonissan Gunnel Elmund en evangelisk kommitté, **Maria Magdalena Systrar** med säte i Stockholm.

Det är en gemenskap för kvinnor i Svenska kyrkan med grunden i gemensam bön och mässfirande i systrarnas kapell i Nacka. Elisabet har arbetat i Stockholms läns landsting som föreståndare för ett gruppboende för psykiskt funktionshindrade, medan syster Gunnel, som blev teol.dr., varit bibliotekarie vid Ersta/Stora Sköndals högskola.

Med detta avsnitt avslutas berättelsen om Melinarna i Skara stift. Jag är oerhört tacksam för att medlemsbladets redaktör

Invigningen av församlingshemmet i Gånghester, Toarps församling 1957.

Från vänster: Nils Bergquist, komminister i Rångedala, Erik Petzäll, kontraktsprost i Ås, Paul Melin, kyrkoherde i Toarp, biskop Sven Danell, Axel Bjurby, komminister i Målsryd och Samuel Melin, prost em. i Borås G.A

givit mig möjlighet att publicera den. Jag är också ödmjukt tacksam för alla läsare som gett uttryck för intresse och uppskattning efter att de tagit del av denna historia.

Paul-Ragnar Melin

Knös och Sylvén – två lärdomssläkter från Västergötland

Knös från Knorren

I förra numret av vårt medlemsblad skrev Staffan E:son Knös en intressant artikel om sin släkt. Det kan vara värt att påpeka att namnet Knös kommer från gården Knorren eller Knörren på västgötska. Knorren ligger i södra delen av Hangelösa församling och därifrån har alltså Knösarna sin härstamning.

Den förste kände innehavaren av Knorren hetta Anders (omkr. 1570–1617). Han var far till Olof Andersson (omkr. 1605 – 1662) som också bodde på Knorren. Han son Börje Olofsson (1632–1711) bosatte sig på Svinåsa i Ods församling. Han var hejderidare eller jägmästare över stora delar av Älvsborgs län. Det var han som tog sig namnet Knös.

Knösarna är kända som en framstående lärdomssläkt och många blev också präster. Den siste av släkten som var präst i Skara stift var Lars Knös (1793–1857). Han hade sin sista tjänst som komminister Berg. Både i Warholms och Cederbom-Fribergs herdaminne beskrives han som en mycket egendomlig och excentrisk person.

Sylvén från Längeskogen

Släkten Sylvén härstammar från Längeskogen i Händene. Gården ligger bara någon mil väster om Knorren, hemvist för Knösarna. Namnet Sylvén kommer från det latiniserade namnet på Längeskogen "Sylva longa". Därifrån kom bondsonen Magnus Sylvén (1692–1759) som blev präst och slutligen predikant i sin hemförsamling Händene. Efter honom har många av Sylvénarna gjort tjänst som präster i Skara stift. Den siste av dessa var prosten Johan Benedikt Haqvin Sylvén (1833–1909) som från 1879 var kyrkoherde i Hassle. Hans bror prosten Axel Olof Elias Sylvén (1839–1902) var kyrkoherde i Gökhem. Deras far prosten Anders Magnus Sylvén (1785–1858) var kyrkoherde i Bitterna När han blev kyrkoherde där 1828 blev han förman för sin son komministern Haqvin Sylvén (1783–1831). En annan känd medlem av släkten var prosten Olof Gabriel Sylvén i Järpås (1791–1875). Sylvénarna blev också ingifta i flera prästsläkter i Skara stift, bl. a. i släkterna Sandzén och Carlson.

Nils Hjertén

Ett franskt relikskrin i Röhsska museets samlingar

Ett hus med sadeltak

Skrinet som troligen är tillverkat under 1200-talet i Limoges, Frankrike, är utformat som ett hus med högt sadeltak. Takåsen pryds av en rad nyckelhålsformade utskärningar med tre stora slipade pärlor av bergkristall. Stommen utgörs av ekträ. Relikskrinets förgyllda kopparsidor, gavlar och tak är rikt utsmyckade med emaljläggningar i rött, blått, grönt och vitt. På framsidan syns sex medaljonger med änglar. Baksidan pryds av jungfru Maria, Kristus, evangelistsymbolerna och åtta apostlar. Även gavlarna på relikskrinet pryds av apostlar, i något större format. Den stilistiska skillnaden mellan relikskrinets gavlar och långsidornas dekor och gestalter kan förklaras med att den här typen av relikskrin ofta tillverkades av olika verkstäder som var och en tillverkade en särskild del och som sedan sammanfogades till ett objekt.

Liknande husformade relikskrin från 1100-talet, med tak försedda med djurhuvuden och graverad figur- och växtdekor, finns bevarade från Eriksbergs och Jäla kyrka i Västergötland. Båda dessa relikskrin är tillverkade i Västergötland.

Försvunna relik

Relikerna som en gång förvarats i det vackert utformade skrinet har sedan länge fjärmats från sitt hölje. Under medeltiden fanns ett stort antal relik i de svenska kyrkorna, förvarade i behållare av olika slag. Delar av ett helgons kropp utgjorde de primära relikerna. Vissa kroppsdelar värderades högre än andra, till exempel huvudet. De sekundära relikerna var objekt som på något sätt kunde sättas i samband med ett helgon, till exempel delar av klädedräkten. Dessutom räknade man som relik i bredare mening också alla föremål som på något sätt kunde förknippas med den heliga gestalten, till exempel dukar som täckt graven. För troende utstrålade relikerna en övernaturlig, helande, gudomlig kraft.

Relikers olika former för förvaring

Det äldsta sättet att förvara relik är förmodligen i askens eller skinnpåsens form. Man har vidare använt sig av guld-,

silver-, bly- eller koppardosor och sammetsdynor, plattor av kalksten med hålrum och krucifix. Kristusgestalter med hål i huvudet eller bröstet har brukats som relikgömmor och man har burit relik som amuletter runt halsen. Från början var relikerna ofta oätkomliga och icke synliga. Den vilade gömd för betraktarens ögon, ofattbar helig. Efterhand utformades andra modeller, ibland i form av helgons kropp gestaltad i trä eller praktfullt prydda, stora kistor eller statyettrelikvarier. Med tiden ville man inte längre gömma de dyrbara relikerna utan valde att exponera dem i ostensorier med relikerna väl synliga för betraktaren i cylindrar av bergkristall. Ofta är dessa statyettrelikvarier utformade så att helgonbilden håller upp relikerna som är placerade i en hylsa av glas eller bergkristall för betraktaren att dyrka.

Reliker i medeltidens Lund

Man får en föreställning av hur vanligt det var med relikerna också i de svenska kyrkorna genom att läsa de relikförteckningar som finns bevarade. I Lunds domkyrka fanns mot slutet av medeltiden relikerna av 417 helgon och andra heliga gestalter samt 79 relikerna av annat slag, bland annat 21 bitar av Kristi kors, en bit av törnekronan, jungfru Marias mjölk, hår och kläder.

Det franska relikskrinet ingår i en av Röhsska museets permanenta utställningar och utgör ett objekt av stort kulturhistoriskt värde i Falk Simons silversamling som alltid är tillgänglig för besökare på väningsplan 2.

Ritwa Herjulfsson

NU LJUDER KLOCKSPELET I SKARA DOMKYRKA!

TUSENÅRSGÅVAN

Invigd och välsignad den 29 november 2014

Hela 700.000,- har kommit in och mer är på väg - men än saknas lite till.

Gåvor tas tacksamt emot även fortsättningsvis från företag, föreningar och privatpersoner på bg 5423-3457 (Stiftelsen Skaramissalet)

KLOCKSPELSGRUPPEN

Upplysningar: Erik Långström, 0708-59 17 66,
Johnny Hagberg, 070-550 00 98

Vänligen meddela ändrade adresser och eventuella titlar, senast den 20 mars 2015, inför Matrikel 2015.

Slädene kyrkas altarpuppsats

I ett flertal artiklar har invigningen av Slädene kapell belysts. Identifieringen av samtliga närvarande präster, personhistoria kring flera av dem samt inte minst deras klädsel har i vårt medlemsblad kommenterats av flera sakkunniga.

Slädene kapell invigdes den 24 augusti 1924. Den gamla kyrkan revs 1848 och inventarierna förskingrades. Altartavlan från 1668 skänktes till Longs kyrka (som ligger i samma pastorat) i samband med rivningen. Härifrån återbördades den till det nyuppförda kapellet 1924. Altartavlans motiv är ängeln som räcker kalken till Kristus i Getsemane örtagård.

Altartavlan hade förvarats i Longs kyrkas torn från 1896 i samband med denna kyrkas rivning. Den nya uppfördes på samma plats 1897 och fick en ny altartavla som senare ersattes med glasfönster med motiv från Jesu dop.

Longs gamla kyrka var en timmrad träkyrka. Målningarna i kyrkan utfördes 1745 av Lars Hesselbom från Lidköping.

Long är intressant då det är en av landskapets få byar där bebyggelsen ej sprängts sönder under skifterna. Här finns också

en kungsgård. Enligt traditionen bodde här Birger jarls bror Eskil lagman, som enligt traditionen nedtecknade Äldre Västgöotalagen. Han skall ha bott på Lagmanstorp.

Long är också intressant från ett textställe i Erikskrönikan från 1300-talet. Här sägs att Birger jarl avled i en ort kallad *Jälbolung*. Erikskrönikan åsyftar troligen en jarlsgård i Longs bo.

Birger jarl skall ha dött sotdöden här 1266 för att sedan begravas i Varnhems klosterkyrka.

Interiören av Longs gamla kyrka är fotograferad av Carl Victorin som var verksam som fotograf i Järpås. Han levde 1872 till 1956 och ligger begravd på Järpås kyrkogård. Hans stora samling av glasplåtar finns idag på Västergötlands museum i Skara.

Förmodligen är fotografiet taget strax före den gamla kyrkans rivning.

Johnny Hagberg

Noterbart!

Från vår medlem Nils Hjertén kommer denna information:

Nu har vi ju fått en ny moderatledare med Anna Kinberg Batra. Släkten Kinberg har sitt namn från Kinne härad och Sils församling. En förfader till Anna var prosten Johan Gustaf Kinberg i Järpås (1736-1802). Han var född i Älvkarleby i Gästrikland där fadern var länsman och bondeson från Kinne härad. Han prästvigdes 1764 och gjorde bland annat fyra resor till Kina. Kinberg gav ut *Beskrivning över Järpås pastorat år 1784*.

Hans grav finns fortfarande kvar på Järpås kyrkogård.

Efterlysning

I boken *Beskrifning om Runö i Liffland* av Fredric J. Ekman 1847 återfinns i Runö församlingsbok av år 1711 följande:

"Den 1 Octob. döptes barnet *Sidonia*, fadren en Constabel från Pernan kommen och här på landet varit från Johanni, födder i Skåne, *Anders Bergman* vid namn, modren *Helena Jönsdotter Trana*, en prästdotter från Västergötland."

Är det någon av läsarna som vet något om denna Helena Jönsdotter Trana?

Vänligen i så fall meddela

Johnny Hagberg

jarpas.pastorat@svenskakyrkan.se

0510-48 52 15

Herrskapsläktare i Södra Vings kyrka

Under mer än åttahundra år har tjugofem släktled byggt och moderniserat, prytt och värdat Södra Vings kyrka. Den är en av vårt lands märkligaste sockenkyrkor, och ligger i en gammal kulturbygd kring sjön Mogden. Gravrösen, hållkistor, treuddar, bautastenar, domarringar, runstenar och annat vittnar om att människor bott här ända sedan stenåldern och fram genom brons- och järnålder.

Södra Vings kyrka, Västergötland. Av den romanska 1100-talskyrkan kvarstår i den nuvarande kyrkan de östligaste två tredjedelarna av långhusets norra och södra murar fram till strax väster om den romanska sydportalen. Innan kyrkan på 1700-talet förlängdes åt väster har dessa ursprungliga delar utgjort hela det romanska långhusets sidomurar. Öster om detta långhus anslöt sig ett smalare och lägre kor, som föregått det nuvarande gotiska. Av olika undersökningar som gjorts av kyrkans byggnadsmaterial kan konstateras att kyrkan uppfördes kring 1130.

Åtminstone från och med högmedeltiden har det i socknen funnits ett stort gods, vars sätesgård legat på olika platser kring sjön under olika tider och då hetat i tur och ordning: Fagnäs, Vädershalm och Hökerum. I detta godscomplex har tidvis även Säby vid Mogdens östra strand ingått och tidvis har det varit ett självständigt gods.

Interiören sedd mot öster, mot det gotiska högkoret med sina ribbkryssvalv och sin trefönstergrupp. Två prominenta byggherrar av skilda slag har troligen stått bakom Södra Vings kyrkas två tidigaste byggnadsskeden, biskop Bengt den gode bakom den romanska kyrkan och riddaren Tune Anundson (Vingätten) bakom det gotiska koret. Mot den förre svarar den romanska portalens rent religiösa reliefbudskap och mot den senare den mer världsliga karaktären över korets stenhuvuden. De kan ses som ideala representanter för herr Tune och hans ståndbröder, det ridderskap, som Magnus Ladulås infört i Sverige och som från och med 1200-talets slut var med om att bära upp samhälle och kyrka i vårt land. Om huvudena också representerar individer, herr Tune och hans främsta släktingar eller herr Tune och tre andra stormän i socknen, vilka bidragit till korbygget, är mer tveksamt och kan i varje fall inte beläggas.

Valvkonsole i form av ett stenhuvud i korets sydvästra hörn. Det har ursprungligen gjort ett ännu mer levande intryck genom att det åtminstone delvis varit bemålade, såsom det ljusa skägget och iris av vilka vissa färgrester kan spåras än idag.

Vingätten var en uradel som stammade från Södra Ving i Ås härads östra del, känd från 1293 genom en inskription tillägnad riddaren Tune Anundson på en kyrkklocka i Södra Vings kyrka. Ätten dog ut senast 1396, och arvet gick vidare till ätten Snakenborg på Vädershalm. Troligen är Vingätten släkt med Stureätten som förde tre balkvis, ibland ginbalkvis, ordnade svarta sjöblad i sitt vapen. Samma vapen fördes alltså av Vingätten som även var besutten i samma trakter i Västergötland.

Vingättens mest kände medlem, lagmannen i Värmland, riksrådet och riddaren Gustaf Tunason, levde 1315-1357, som förde de tre sjöbladen i sitt vapen, vilket framgår av hans gravhäll i Varnhems kloster där han "vilar med sina två hustrur; nämligen Katarina Gudmarsdotter och den som följde på henne Mektild Lydmarsdotter. Dessa trenne av lysande börd – låt dem, o Gud, bli saliga. Riddaren Gustaf."

Detalj av Sturesarkofagen i Strängnäs domkyrka, Sturevapnet, omgivet av en lagerkrans och krönt av en krona, samt åt sidorna utgående lagergirlanger. Sarkofagen uppfördes på 1770-talet på initiativ av kung Gustaf III och hedrar minnet av Stureättens siste medlem, riksföreståndaren Sten Sture den äldre, död 1503.

Vapensköld attribuerad till riddaren Anund Sture till Råfsnäs, död 1463 (1462?).

Enligt bokverket *Äldre Svenska Frälsesläkter* dog Anund Sture 1462, men enligt hans porträttgravhäll i Toresunds kyrka i Södermanland dog han 1463. Möjligen anger det senare årtalet själva begravningen. Notera sköldens asymmetriska form, med uttag för lanssen på dess högra sida. Vapenskölden avses säkert vara den sköld som antikvarien Peringskiöld vid sitt besök i kyrkan beskriver som; "På Chorräggen uphängt". Foto och ägare: Statens Historiska Museum.

Faganäs borgruin är belägen i Södra Vings socken, Västergötland, vid sjön Mogden. På väg ut till borgen Väderholm hittar man resterna efter stormansgården Faganäs. Den var belägen omedelbart söder om den senare tillkomna borgen Väderholm. Faganäs har varit en imponerande anläggning om vilket rester efter en drygt 100 meter lång grund fördelad över tre huskroppar vittnar. Strax intill finns en stor kraterformad kulle vilken tros vara grunden till ett borgtorn. Väster om och nedanför borgen flöt Viskan förbi. Faganäs närmsta granne blev Väderholm, beläget bara några hundra meter rakt norrut. Borgen har aldrig blivit undersökt men finns omnämnd på 1340-talet. Det är dock inte omöjligt att detta är den äldsta borgen av sitt slag i denna del av landet.

I gläntan mellan de två trädgångarna låg fordom Faganäs borg, vilken plats inom det snaraste skall genomgå en skogs- och buskröjning, och kanske på sikt också en utgrävning. Bilden är tagen strax söder om en annan medeltida borgruin vid platsen, Väderholm.

Faganäs var sätesgård för riddaren, lagmannen och riksrådet Gustaf Tuneson, som levde åtminstone mellan 1315 och 1357. Borgen blev med detta stamgods för den kända svenska stor-

manssläkten Sture. Släktförhållandet var troligen som följer: Far till Gustaf Tuneson var Tune Anundson, vars namn också förekommer på en kyrkklocka som denne donerade 1293 till Södra Vings kyrka. Hans far i sin tur skall ha varit Anund Tuneson. Denne förekommer i Erikskrönikan där han 1280 deltog i ett uppror mot kung Magnus Ladulås. De förstnämnda är de första kända medlemmarna av den så kallade Vingätten, som förde de tre sjöbladen balkvis i sitt vapen. Samma vapen förde en trolig gren av denna släkt men med släktnamnet Sture. Dess äldste kände medlem var Anund Sture som dog 1360. Även han hade jordinnehav i Södra Vings socken. Denna grens Sturenamn har övertagits från en äldre ätt Sture, som förde ett vädurs- eller gumsehuvud i sin sköld. En till namnet okänd syster till Tune Anundson (Vingätten) var gift med en tidig medlem av den äldre Stureätten (gumsehuvud). Därefter har släktnamnet Sture, från kvinnosidan överfört till denna nya släktgren som alltså kom att heta Sture och förde tre sjöblad balkvis i balk i sin sköld. Denna ätt kom att tillhöra högfrälset med stora jordagods på flera ställen i landet.

Personminnen av betydligt senare slag är de två huvudbaner som är uppsatta i kyrkan. De hedrar minnet av två medlemmar av ätten Oxehufvud som i mer än 300 år härskade på godset Säby i socknen. De båda banererna är svåra att attribuera till någon speciell person, men stilmässigt härstammar de från tidigt 1600-talet respektive andra hälften av 1700-talet.

Baneret till vänster ovan är troligen uppsatt över Olof Anderson (Oxehufvud), död troligen 1611. Död i fängelse, och det ryktas att han ljutit en våldsam död, när hertig Carl for fram hårdhänt med kung Sigismunds allierade. Eller möjligen, men inte troligt enligt min mening, uppsatt över överstekvarter-mästaren Anders Olofson Oxehufvud till Säby, 1583–1639.

Till höger, huvudbaner, eller äminnelsevapen, troligen uppsatt över kaptenen Anders Oxehufvud till Säby, 1653–1696. Eller möjligen avsett som äminnelsevapen över löjtnanten Anders Oxehufvud till Säby, 1689–1772.

Herrskapsläktaren

Den tidigare svarvade balustraden till orgelläktaren gjordes 1943 slät och enkel för att inte störa intrycket av den praktfulla herrskapsläktaren på långhusets norra vägg mittemot södra ingången. Den uppfördes år 1748 av lagmannen David Götenstierna, ägare till Hökerums gods, och pryds av hans vapen. Läktaren, som är ett sällsynt fint arbete, har en fasad bestående av nio arkader. Varje öppning är försedd med glasfönster, som kan skjutas upp nerifrån, troligen för att man skall kunna reglera värmen. Den har utomordentligt vacker snidad

rokokoornamentik bestående av snäckor (rocaille) i varje arkadsvickel, och den kröns av blomornament. Målningen har de typiska rokokofärgerna grått, blått, guld och rosa.

Herrskapsläktaren sedd från kyrkorummet respektive från läktaren.

Stiftarvapnet över herrskapsläktarens byggherre, lagmannen över Västergötland och Dal, David Göthenstierna till Hökerum i Vings socken, vars vapen ses på läktarens krönstycke.

David Göthenstierna, till Hökerum i Södra Vings socken, Älvsborgs län. Han föddes 6 augusti 1697 i Kungsbacka och var son av tullinspektören och assessorn Peter Tillroth som adlades Göthenstierna i maj 1716, och Catharina Christina

Interiören i herrskapsläktaren från 1748. Förutom de uppskjutbara fönstren, kunde också herrskapet stänga dörren om sig. Bilden till höger visar sju av de nio arkadbågarna med sina uppskjutbara fönster. De återstående två arkadbågarna finns på herrskapsläktarens östra gavel, se vänstra bilden. Kanske fanns där också någon form av värmekälla, men något spår av en sådan finns inte idag.

Paulin.

Student i Lund 1715. Auskultant i Göta hovrätt 1718. Notarie där 1720. Häradshövding i Redvägs och Kinds härader 1726. Adjungerad ledamot i Göta hovrätt 1736 samt assessor 1746, men tillträdde ej tjänsten. Lagman i Skåne och Blekinge 1747. Lagman i Västergötland och på Dal 1752.

Död 29 juni 1755 på Hökerum.

Gift 24 oktober 1726 i Bogesund (Ulricehamn) med Maria Christina Dannerhielm, född 24 april 1714, död 31 mars 1746. Dotter av lagmannen Benjamin Dannerberg adlad Dannerhielm, och hans andra fru, friherrinnan Brita Catharina Cederhielm.

Det kan i detta sammanhang också nämnas att familjen Oxehufvud på Säby år 1712 beviljades tillstånd att bygga en läktare vid sakristidörren. Av denna finns emellertid ingenting kvar.

Om annat inte anges, foton; Bengt O Nilsson.

Ännu ett minne av biskop Gustaf Ljunggren

Inspirerad av Elisabeth Stenborg (f. Törnblad) i medlemsbladet 2014:4 återger jag gärna ett tonårsminne av biskop Ljunggren. Han hade visitation i Falköpings pastorat 1942 och till den fick jag av en fotofirma låna en finare kamera för att kunna dokumentera visitationen. Efter en kvällssamling för tidigare konfirmander fick jag tillfälle att ta en närbild av biskopen, när han stod kvar i koret i samtal med en grupp kyrkobesökare. Då hör jag en äldre dam säga till honom: "Kan inte biskopen säga till pojken att han slutar springa omkring med den där kameran?" Biskopen svarade: "Låt honom hållas, han stör inte. Jag har själv fått flera bilder och dom var riktigt bra!" Det är väl inte så konstigt, att biskop Ljunggren från den stunden blev något av en idol för 17-åringen.

Harald Almegård

Skara stiftshistoriska sällskap

**kallar till årsmöte
på Götala Herrgård**

**lördagen den 11 april 2015
med följande innehåll**

- 9.30 Andakt
Komminister Markus Hagberg
- 10.00-10.30 Förmiddagskaffe
Presentation av ny litteratur
- 10.30-11.45 Professor Otfried Czaika
"1582 års psalmbok som spegel för den svenska psalmtraditionen under 1500-talet."
- 12.00 Lunch
- 13.00 Årsmötesförhandlingar
- 14.00 Domprost em. HB Hammar
"Vad Skaradomprosten fick höra" Berättelsen om Ingrid av Skänninge.
- 15.00 Avslutning

Kostnad 150 kr

Anmälan senast den 1 april till Skara stiftshistoriska sällskap

Vänligen meddela ev. specialkost eller allergi.

Margareta Jansson
Skaraborgsgatan 29 B, 532 30 Skara
Tel. 0511-137 46 eller e-post
margareta_jansson@bredband.net / ma-ja33@outlook.com

eller

Lisbeth Sjöberg
Kruthusvägen 30 A, 546 33 Karlsborg
Tel. 0505-129 55 eller e-post lsjg@karlsborg.net

Skara stiftshistoriska sällskap

Verksamhetsberättelse för år 2014

Sällskapets styrelse kan här lägga fram sin berättelse om verksamheten under år 2014, ännu ett mycket gott år för Skara stiftshistoriska sällskap. Ett stort intresse för bokutgivningen och sällskapets medlemsblad har förmärkts från medlemmar och andra personer både inom vårt stift och även i vidare kretsar. Sällskapet åtnjuter ett gott renommé till och med utanför vårt lands gränser. Tillströmningen av nya medlemmar har glädjande nog fortsatt. Sällskapet har för sin bokutgivning fått ta emot generösa anslag från olika fonder och stiftelser, vilket styrelsen finner mycket glädjande. Vi vågar därför hävda att sällskapet även detta år har kunnat leva upp till sitt ändamål: att väcka, främja och understödja intresset för kyrkohistoriska studier och forskning rörande Skara stift.

Styrelsen har sedan årsmötet den 26 april 2014 haft följande sammansättning:

Johnny Hagberg, ordförande;
Lena Maria Olsson Floberg, vice ordförande;
Lisbeth Sjöberg, Markus Hagberg och Bengt P. Gustafsson, ordinarie ledamöter;
Helena Långström Schön, Sten-Åke Engdahl och Stellan Wihlstrand, ersättare.

Vid styrelsens konstituerande sammanträde efter årsmötet den 26 april omvaldes Lisbeth Sjöberg till sekreterare och Sten-Åke Engdahl nyvaldes till vice sekreterare. Margareta Jansson omvaldes till kassaförvaltare och ansvarig för medlemsregistret. Som webbmaster för sällskapets hemsida på Internet omvaldes Helena Långström Schön.

Styrelsen har haft sju protokollförda sammanträden: den 21 januari, den 24 februari, den 26 april (konstituerande), den 9 juni, den 8 september, den 6 oktober och den 8 december. Det konstituerande sammanträdet hölls i Värnhem, medan övriga sammanträden har varit förlagda till stiftskansliet i Skara.

Revisorer. Vid sällskapets årsmöte omvaldes kamrer Ingmar Andhill och revisor Gunnar Wilsson som ordinarie revisorer. Likaså omvaldes kamrer Eva Hermansson och kyrkokamrer Lars Berg som ersättare.

Valberedning. Årsmötet beslöt att omvälja sällskapets valberedning, bestående av prosten Jan Kesker, sammankallande, samt domprosten Carl Sjögren och socionom Anita Hammar.

Arbetsgruppen för herdaminne och prästminnesteckningar. Styrelsen beslöt vid sitt konstituerande sammanträde att arbetsgruppen för prästminnesteckningar liksom tidigare skulle bestå av kyrkoherde Karl-Erik Tysk med prostarna Nils Hjertén och Lennart Nordquist som resurspersoner.

Sällskapets årsmöte hölls lördagen den 26 april, och var även denna gång förlagt till Värnhem, med inledande morgonandakt i klosterkyrkan av komminister Markus Hagberg.

Efter kaffepaus och presentation av ny litteratur, höll Stig Karlsson från Skara ett intressant föredrag om Sockenmagasinens historia. Föredraget illustrerades med bilder. Efter paus för lunch vidtog de sedvanliga årsmötesförhandlingarna och därefter höll teol.dr. Stina Fallberg Sundmark ett uppskattat föredrag: "Medeltida pilgrimsvandringar i Skara". 29 deltagare hade anmält sig till årsmötet, men antalet deltagare när årsmötet väl ägde rum var flera. Flera sammankomster i olika

sammanhang denna dag bidrog troligen till att antalet deltagare dock var något färre än tidigare år.

Sällskapets bokutgivning. Under år 2014 har tillkommit sju nya publikationer i skriftserien, nämligen:

Nr 71 *Bishop Osmund*. Engelsk upplaga.

Nr 75 *Spindeln i nätet – Kristina Laurensdotter av Aspenäsätten* av Agneta Conradi Mattsson. Utgiven av Föreningen för Västgötalitteratur.

Nr 76 *Haquin Spegel – en antologi*. Utgiven i samarbete med Gotlands kyrkohistoriska sällskap och Linköpings stiftshistoriska sällskap.

Nr 77 *Jubileumsboken - Skara stift 1000 år*.

Nr 78 *Jehova Juvante Concio synodalis – Prästmötespredikan 1644*.

Nr 79 *Vägen mot bekännelsen – Perspektiv på organisation, bekännelsebildning och fromhetsliv i Skara stift 1540 – 1595*.

Nr 80 *Den heliga pilgrimsfärden*.

Medlemmar. Tillströmningen av medlemmar i sällskapet har fortsatt även under år 2014. Under året har 100 nya medlemmar tillkommit och medlemsantalet var vid årets slut 1158, 15 medlemmar har avlidit under året. Sällskapet har 6 hedersmedlemmar och 20 teologie studerande bland sina medlemmar. Både intressant och glädjande är att medlemmarna fördelar sig över hela landet. Stiftshistoriskt intresserade såväl utanför vårt stift som till och med utanför vårt lands gränser anmäler sig som medlemmar i sällskapet.

Sällskapets medlemsblad med ordföranden Johnny Hagberg som ansvarig utgivare har under året utkommit med fyra nummer på 20 sidor. Styrelsen kan tacksamt notera att ett stort antal personer generöst medverkat med artiklar och andra bidrag. Det är vår erfarenhet att det är tacksamt att ha med bladet i olika sammanhang för att genom det kunna lämna information om sällskapet. Medlemsbladet är uppskattat, det vittnar åtskilliga kommentarer om.

Sällskapets hemsida på Internet med Helena Långström Schön som webbmaster har uppenbarligen haft många besökare. Vi har här en viktig kontaktyta till de vitt utspridda medlemmarna. Det visar sig att många utnyttjar hemsidan för att beställa böcker och anmäla medlemskap.

Relationen till Stiftshistoriskt Forum. Genom att sällskapets vice ordförande Lena Maria Olsson Floberg ingår i Stiftshistoriskt Forums ledningsgrupp har styrelsen tillgång till fortlöpande information.

Skara stiftshistoriska sällskap ansvarade för årets stiftshistoriska symposium, som hölls på Flämslätts stiftsgård den 2-3 april. Deltagarna i symposiet inbjöds att delta i en utflyktsdag redan den 1 april och guidades genom fager västgötabygd på ett utomordentligt sätt av prosten Lennart Nordquist. De flesta deltagarna hörsammade denna inbjudan.

Innan symposiet tog sin början den 2 april gavs även möjlighet för deltagarna att besöka Värnhem.

Ett flertal mycket uppskattade föreläsningar, middag i biskopsgården hos biskopsparet Bonnier samt presentation av sällskapets bokutgivning fyllde dagarna.

Det stiftshistoriska symposiet 2015 kommer att äga rum i Göteborg.

Jubileum - Skara stift 1000 år. Vid stiftsjubileet i augusti fick sällskapet möjlighet att delta med ett bokbord för att kunna presentera bokutgivningen och ge de som deltog i jubileet tillfälle att inköpa sällskapets böcker.

Bokförsäljningen under jubileumsdagarna inbringade 31.950 kr.

Bokmässan. Vid 2014-års bokmessa i Göteborg den 25-28 september disponerade sällskapet i likhet med tidigare år en monter tillsammans med Västergötlands fornminnesförening och Missalestiftelsen. Den bemannades beredvilligt av ett antal medlemmar, som på detta vis gjorde en god insats. Under dagarna såldes ca 143 böcker, och 29 nya medlemmar anmälde sig. Deltagandet organiserades och genomfördes med sedvanligt engagemang av Margareta Jansson, som till sin hjälp hade ett antal frivilliga medhjälpare. Det är styrelsens mening att sällskapets deltagande i den synnerligen uppmärksammade bokmässan ger många värdefulla kontakter.

Ekonomi. Den ekonomiska årsrapportens resultaträkning visar att sällskapets intäkter belöper sig till ca 719.786 kr. och kostnaderna till ca 657.926 kr., vilket betyder att årets resultat visar ett överskott på ca 61.859 kr. Tillgångarna uppgick vid årets början till ca 683.875 kr och vid årets slut till 741.216 kr. Huvudparten härav utgjordes av medel anslagna till bokutgivning.

Under året har sällskapet erhållit generösa anslag och gåvor, huvudsakligen för sin bokutgivning, på sammanlagt 341.500 kronor. Nämnas bör ett *verksamhetsbidrag från Skara stift* på 10.000 kr.

Sällskapet har även erhållit en stiftskollekt, som togs upp i den 4 maj 2014 i stiftets församlingar och inbringade 71.723 kr.

Anslagsgivare i övrigt har varit: *Samfundet Pro Fide et Chris-*

tianismo, Sparbanksstiftelsen i Lidköping, Gotlands kyrkohistoriska sällskap, Stiftelsen Grevillis fond, Stiftelsen Längmanska kulturfonden, Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur, Birgittaföreningen, Kungliga Vitterhetsakademien, Sparbanksstiftelsen Skaraborg.

I ovanstående summa ingår även intäkter för annonser i medlemsbladet från Exodus Resor.

Styrelsen vill här gärna framhålla att kassaförvaltaren Margareta Jansson varit till stort gagn i sällskapets tjänst genom sin mycket noggranna arbete och sin omsorg om medlemsregistret. För detta hängivna arbete ännu ett år vill styrelsen betyga sin djupa tacksamhet och ge henne en särskild eloge.

Tack. Styrelsen vill till sist uttrycka Skara stiftshistoriska sällskaps djupt kända tack för alla välvilliga ekonomiska bidrag som kommit sällskapet till del. Utan dem skulle det inte ha varit möjligt att bedriva en så omfattande verksamhet. Styrelsen vill även betyga sitt tack för det goda samarbetet med Skara stift, liksom med Missalestiftelsen och Föreningen för Västgötalitteratur, vilket kunnat resultera i intressanta och värdefulla projekt.

Skara den 19 januari 2015

Johnny Hagberg
ordförande

Lena Maria Olsson Floberg
vice ordförande

Lisbeth Sjöberg

Markus Hagberg

Bengt P. Gustafsson

Helena Långström Schön

Sten-Åke Engdahl

Stellan Wihlstrand

Anslag och gåvor år 2014

(inklusive annonsintäkter - se nedan)

341.500:00

Från Skara stift	(verksamhetsbidrag)	10.000:00
Från Skara stift - tillägg	(Skara stift 1000 år)	34.000:00
Anonym gåva	(Prästmötespredikan 1644)	40.000:00
Från Samfundet Pro Fide et Christianismo	(Prästmötespredikan 1644)	25.000:00
Från Sparbanksstiftelsen Lidköping	(Prästmötespredikan 1644)	15.000:00
Från Gotlands Stiftshistoriska Sällskap	(Haqvin Spegel)	10.000:00
Från Stiftelsen Grevillis fond	(Haqvin Spegel)	20.000:00
Från Stiftelsen Längmanska Kulturfonden	(Haqvin Spegel)	25.000:00
Från Konung Gustaf VI fond för svensk kultur	(Haqvin Spegel)	40.000:00
Från Samfundet Pro Fide et Christianismo	(Vägen mot bekännelsen)	25.000:00
Från Stiftelsen Längmanska Kulturfonden	(Vägen mot bekännelsen)	25.000:00
Från Stiftelsen Grevillis fond	(Den heliga pilgrimsfärden)	15.000:00
Från Birgittaföreningen	(Den heliga pilgrimsfärden)	20.000:00
Från Kungl Vitterhetsakademien	(Den heliga pilgrimsfärden)	35.000:00

Dessutom

//Från Sparbanksstiftelsen Skaraborg

(Som spindeln...)

(25.000:00)

överfört till Föreningen Västgötalitteratur//

Annonsintäkt

Från Exodus resor (Annonser i SSHS medlemsblad)

2.500:00

Skara 1 februari 2015

Margareta Jansson
Margareta Jansson

kassaförvaltare

ÅRSRAPPORT

INGÅENDE BALANSRÄKNING

	2014
<u>Tillgångar</u>	
Bank (Skaraborgskonto)	564.090:64
Bank (Transaktion/Bankgiro)	103.481:19
PlusGiro	14.996:69
Kassa	<u>1.307:00</u>
<u>Summa tillgångar 31 december</u>	<u>683.875:52</u>

RESULTATRÄKNING

Intäkter:

Medlemsavgifter	62.100:00
Avgifter vid årsmöte	3.750:00
Anslag	339.000:00
Annonstäckning	2.500:00
Skriftserien	237.683:37
"Talade Gud ..."	375:00
Ersättning för matrikel, frivilliga gåvor	1.645:00
Övriga ersättningar och gåvor (stiftskollekt)	71.723:00
Räntor	<u>1.007:75</u>
<u>Summa intäkter</u>	<u>719.786:12</u>

Kostnader:

Inköp skriftserier	418.842:00
Stiftshistoriskt symposium	59.449:85
Lokalhyra	1.750:00
Förbrukningsmateriel m m	7.121:00
Resekostnader (bokmässan)	8.280:00
Reklam och PR	13.625:00
Kontorsmateriel/trycksaker (bl a medlemsblad)	70.690:00
Annonser	1.125:00
Styrelsen (inkl. div representation)	4.559:00
Telefonkostnader	3.523:00
Postbefordran	29.002:00
Redovisningstjänster	3.954:00
Bankkostnader	3.647:00
Övriga externa tjänster	10.236:50
Övr externa kostnader, avdragsgilla	671:00
Skattefria bilersättningar	<u>20.095:00</u>
<u>Summa kostnader</u>	<u>657.926:35</u>

ÅRETS RESULTAT

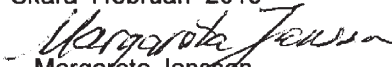
+ 61.859:77

UTGÅENDE BALANSRÄKNING

Tillgångar

Bank (Placeringskonto)	562.315:39
Bank (Transaktion/Bankgiro)	136.644:98
PlusGiro	5.271:92
Kassa	<u>36.984:00</u>
<u>Summa tillgångar 31 december</u>	<u>741.216:29</u>

Skara i februari 2015

Margareta Jansson
kassaförvaltare

Enheten – vårt äventyr. Några ord om Focolarerörelsen

Focolarerörelsen har sitt ursprung 1943 i krigets Trento i Italien där en grupp unga kvinnor under Chiara Lubichs ledning flydde från bomberna ned i skyddsrum och Nya Testamentet tillsammans. Chiara hade följt med sina föräldrar när de flydde från staden i rädsla för bombanfallen men sagt till dem att hon inte ville lämna sina väninnor i sticket. Istället återvände hon, med sina föräldrars välsignelse till Trento för att vara tillsammans med dem i skyddsrummet och hade stark kontakt med dem också då de inte behövde vara gömda. De greps av det de läste tillsammans i Bibeln och förstod att det fanns något som inte gick att förstöra genom krigets vedervändigheter och detta "något" var Gud själv. De förstod att det viktigaste i deras unga liv var Gud och att leva för Gud såsom han mötte dem och möter oss i Jesus själv. De läste vidare i evangelierna och fastnade för bibelord som "Älska din nästa som dig själv" (Matt 19:19) och "Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem" (Matt 7:12). En dag funderade de över om det fanns ett ord som var speciellt angeläget för Jesus själv och så mindes de orden från Jesu avskedstal då han talade om det nya budet såsom hans eget bud och alltså mycket angeläget. "Mitt bud är detta, att ni skall älska varandra så som jag har älskat er. Ingen har större kärlek än den som ger sitt liv för sina vänner" (Joh 15:12). De greps av dessa ord och lovade varandra att de var beredda att ge sitt liv för den andre. I det ögonblicket anade de att Jesus själv, som lovat att där två eller tre var församlade i hans namn skulle han vara mitt ibland dem (Matt 18:20), var närvarande också bland de unga kvinnorna. De greps av en gudomlig "iver" att verkligen konkretisera evangeliet och när bomberna hade slutat att falla gick de upp ur skyddsrummet och började leva den kristna tron på ett påtagligt sätt. De hade också läst Jesu ord om vikten av att bry sig om sina nödlidande medmänniskor, att varje medbroder eller medsyster egentligen var Jesus själv och nu ville de leva för Jesus i sina medmänniskor. De hjälpte till mycket konkret och gav mat och annat åt nödlidande som kom i deras väg och de upptäckte att ju mer de gav desto mer fick de tillbaka.

Så småningom anslöt sig fler och fler till dessa kvinnor. De spreds över Italien och började bo i kommuniteter som kom att få namnet "Focolare" (på svenska: eldhärd). Allt fler anslöt sig till denna nybildade rörelse. Från början var bara ogifta kvinnor engagerade men så småningom kom också män med och bodde i egna kommuniteter. Giftna män och kvinnor anslöt sig liksom katolska präster och lekfolk. I början av 60-talet spreds denna spiritualitet också till den lutherska kyrkan. Mariasystrarna i Darmstadt i Tyskland såg att det handlade om att leva Ordets också i vardaglig konkretion och Ordets betydelse var och är synnerligen viktigt i luthersk tradition. I dag är rörelsen spridd i de allra flesta stora kyrkofamiljer men Focolarerörelsen har också nära dialog med andra religioner såsom islam, judendomen, buddhismen och också viss kontakt med Hinduismen. Den viktigaste punkten i rörelsens spiritualitet är att leva den ömsesidiga kärleken och det kan man göra oavsett religiös trosåskådning.

Genom att ständigt sträva efter att leva i ömsesidig kärlek, så att Jesus själv kan vara mitt ibland oss, öppnar den focolarinska spiritualiteten upp för dialoger av olika slag. Inom rörelsen finns dialogen inom den egna kyrkan. Vidare finns dialogen med andra kristna trostraditioner, andra religioner, med icketroende och med samhällets kulturliv i stort. Att föra dialog är viktigt! Det är alltid bättre att tala *med* varandra än att tala *om* varandra – även då man inte har samma upp-

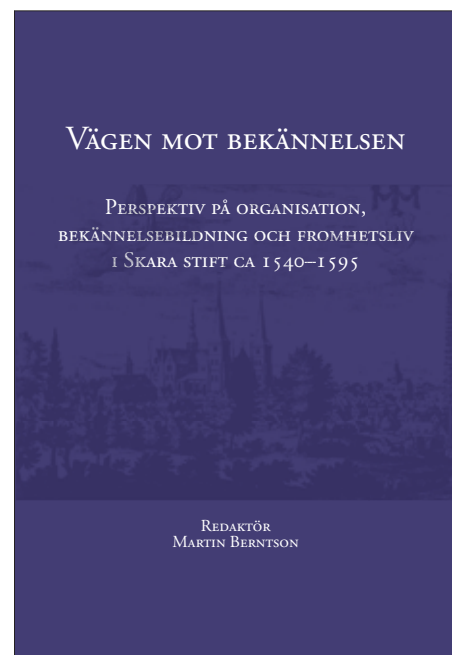
fattning. Focolarerörelsen finns representerad också i Sverige med två kommuniteter i Stockholm och med flera som tillhör rörelsen spridda över landet – främst kristna som tillhör olika trossamfund.

Focolarerörelsen samlar många människor till möten världen över, möten som syftar till att fördjupa dess spiritualitet. Allt ifrån små barn upp till gamla människor samlas. Präster, biskopar, lekfolk, familjer och många andra finns i rörelsens sammanhang. En gång om året samlas en grupp biskopar från olika länder och olika kyrkofamiljer för att fördjupa rörelsens spiritualitet. Jag har sedan jag biskopsvigdes 2012 haft förmånen att vara med på sådana möten varav det senaste ägde rum i rörelsens kongresscenter i Castel Gandolfo utanför Rom. I samband med det mötet fick vi möjlighet till en privataudiens med påven Franciskus I.

Mitt eget engagemang i denna rörelse har pågått sedan 1988 och jag tillhör idag den manliga kommuniteten i Stockholm. Jag hoppas att denna vår spiritualitet ska kunna få en än större betydelse för Skara stift och också för Svenska kyrkan i dess helhet. Det är en enhetens spiritualitet, en enhet i mångfald – ett äventyr för oss alla. Må den spiritualiteten bli till välsignelse för Kyrkan i dess helhet.

Åke Bonnier

Källor: "Resan" ett herdabrev av Åke Bonnier, Verbum 2014
www.focolare.se

I denna antologi ges olika bilder av de fyra Erikarnas och Jacobus Johannes' ämbetsperioder. En viktig utgångspunkt är att händelseutvecklingen i varje enskilt stift måste förstås utifrån den samtida nationella och europeiska utvecklingen i kyrka och samhälle.

Redaktör är docent Martin Berntson.

Övriga medverkande är: professor Otfried Czaika, teol dr Remi Kick, docent Sven-Erik Pernler, fil dr Erik Petersson och fil dr Annika Sandén.

Boken omfattar 186 sidor och kostar 150 kr.

Brynolf Algotsson och Skarabreviarier

Skarabreviarier, *Breviarium Scarense*, trycktes 1498 av Georg Stuchs i Nürnberg. Tills för inte så länge sedan fanns endast ett fåtal exemplar av den tryckta upplagan tillgängliga (Sträng 1998). I Sverige har forskare länge måst nöja sig med kopior, främst ur Uppsala universitetsbiblioteks eller Kungliga bibliotekets exemplar. En veritabel revolution inträdde i och med att boken blev tillgänglig som elektronisk resurs hos Kungliga biblioteket. Brevariets innehåll är skiftande och enhetlig numrering saknas. Det är därför ändamålsenligt att breviarier i sin elektroniska form visas med uppdelning i nummerade sekvenser till vilka det är lätt att hänvisa.

Trots digitaliseringens fördelar är det något alldeles extra att äga ett personligt exemplar av breviarier i sin hylla. Det är därför en välgärning av stora mått att boken, tack vare Stiftelsen Skaramissalet och Skara stiftshistoriska sällskap, kommit ut i faksimilutgåva efter Uppsala universitetsbiblioteks exemplar 2011. Utgivare är Christer Pahlmblad.

I breviarier kan vi bland annat ta del av de fyra hystorier som tillskrivits Brynolf Algotsson, biskop i Skara 1278-1317. Hystorierna besjunger den helige Eskil av Strängnäs, den saliga Elin från Skövde, jungfru Maria samt en tagg ur Kristi törnekrona. Törntaggen skall enligt legenden ha skänkts till biskop Brynolf och Skara domkyrka av Norges kung Hakon 1304. Vidare ingår Brynolfshystorian, tillkommen i samband med Brynolfs saligförklaring 1492, och Brynolfmässan. Hystorierna har givits ut med latinsk text och svensk tolkning av Tryggve Lundén (t.ex. 1946) samt Elinshystorian av Anders Piltz (2007). Musiken till sångerna har publicerats av Ann-Marie Nilsson (2011).

Avgörande kritik mot traditionens uppfattning av Brynolf

som upphovsman till de fyra hystorierna har framförts av Uppsaladocenten Ingmar Milveden i hans doktorsavhandlingens huvudarbete "Neue Funde zur Brynolphus-Kritik" (1972) och i flera senare verk (t.ex. 1996, 2004, 2006). Det är inte längre möjligt att utan vidare hävda Brynolfs författarskap utan att i varje fall nämna att frågan har ställts under debatt.

Ett exempel på Milvedens forskningsresultat finner vi i behandlingen av den till törntagghystorian hörande sekvensen. Det har funnits två uppfattningar om vilken som är den "rätta" sekvensen. Den ena sidan har förespråkat "Diadema salutare" (Diadem, som bragt oss frälsning, Lundéns översättning), den andra "Synagoga preparavit" (Synagogan en gång virat, Lundéns översättning). Nu kan det emellertid inte vara "Diadema". Denna sekvens har Milveden nämligen påträffat i en tidigdominikansk handskrift, Codex XIV L 3, sannolikt fransk och nedskriven 1254-1259. Handskriften förvaras i dominikanordens generalatsarkiv, Rom (Milveden 1972, s. 45-47). "Diadema" kan därför inte ha tillkommit i samband med den händelse som omtalas i törntaggslegenden och uppges ha inträffat långt senare, 1304. Diadema-sekvensens sista strof är just den "Supplicamus, Jesu bone" (Gode Jesu, låt din krona, översättning i Sträng 1998) som i slutet av 1940-talet ristades på det numera borttagna Brynolfsaltaret i Skara domkyrka (Milveden 1992). Oavsett upphovsmannen prydde den naturligtvis sin plats.

Breviarium Scarense upptar också de s.k. "Notule Brynolphi", liturgiska statuter för Skara stift, tillskrivna biskop Brynolf. Att statuterna röjer utländska, dominikanska, förebilder har framhållits av bl. a. Sven Helander (1957) och Hilding Johansson (1956, 1986). Den tidige Johansson förefaller dock uppfatta Brynolf som relativt självständig i utformningen av statuterna.

Vilka var då dessa förebilder?

Förlagan till "Notule Brynolphi" utgörs av den dominikanska ordensliturgi som tillkom vid 1200-talets mitt efter ett omfattande reformarbete. Ansvar för den slutliga versionen vilade på ordensgeneralen Humbertus de Romanis, varför liturgin också kallas *Correctorium Humberti*. Texten finns nedskriven i Codex XIV L 1 hos dominikanordens generalatsarkiv i Rom. Det är en omfångsrik bok, kallad "le Gros Livre" eller på latin "ingens volumen", den väldiga. Hos British Library i London förvaras en avskrift, som skall ha varit ordensmästarens personliga reseexemplar (Additional manuscript 23935). Om detta kan man läsa hos Bonniwell (1945) och Boyle & Gy (2004). I katalogen över Uppsala universitetsbiblioteks medeltida handskrifter, 14-talshandskriften C 36, betecknas "Notule Brynolphi" som "Statuta liturgica (Rubricae generales Ordinis Praedicatorum)" (Andersson-Schmitt & Hedlund 1988).

Milveden planerade och påbörjade en parallelledition av de dominikanska texterna från Rom och London samt två versioner av Notule Brynolphi. Uppgiften var att identifiera relevanta parallelltexter ur *Correctorium* och jämföra dessa med "Notule". Texten till de senare hämtades dels från ovan nämnda handskrift C 36, även utgiven av Jaakko Gummerus

(1902), dels från *Breviarium Scarense*.

Undersökningen skedde helt på Milvedens initiativ men hann inte avslutas före hans bortgång 2007. Jag har sedermera slutfört arbetet. Handskriften C 36 med sin 1400-talskursiv är mycket svårläst, varför Gummerus' edition har varit mig till stor hjälp. Det säger sig självt att också de nya former i vilka man numera kan ta del av *Breviarium Scarense* har underlättat arbetet väsentligt. Till editionerna har jag lagt en redogörelse för Milvedens forskning och den efterföljande debatten.

Dagmar Lagerberg

Litteratur

Andersson-Schmitt Margarete, Hedlund Monica. *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala*. (MHUU.) Band 1. Uppsala 1988.

Bonniwell William R. O.P. *A history of the Dominican liturgy 1215-1945*. Second edition. New York 1945.

Boyle Leonard E O.P., Gy Pierre-Marie O.P. *Aux origines de la liturgie dominicaine: le manuscrit Santa Sabina XIV L 1*. Paris & Roma 2004.

Breviarium Scarense. Georg Stuchs, Nürnberg 1498. <http://libris.kb.se/bib/10958645> eller direkt <http://magasin.kb.se:8080/fedora/get/kb:28857/bdef:PagedObject/view>. Verken återfinns på följande ställen (sekvens är Kungl. bibliotekets elektroniska benämning): Eskilshystorian fol. CC-CXXIXr-CCCXXXIr, sekvens 907 -911. Elinshystorian fol. CCLXX-IIIr-CCLXXVIIIr, sekvens 799-807. Stella Maria fol. XVr-XVIIr, sekvens 1007-1011. Törntagshystorian fol. CCCVIIv-CCCXr, sekvens 864-869. Brynolfshystorian fol. CXXVIIIr-CXXXIr, sekvens 447-453, Brynolfs-mässan sekvens 539-541. Notule Brynolphi fol. XXVIIIr-XXXIIIv, sekvens 1033-1044.

Breviarium Scarense (1498). I. Faksimil efter exemplaret i Uppsala universitetsbibliotek. Utg. Christer Pahlmblad. *Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie* 64. Acta Bibliothecae Scarenensis 14. Skara 2011. (Fol. XXXIIv och XXX-IIIr saknas men kan ses i nätupplagan som sekvenserna 1042 och 1043.)

Gummerus Jaakko utg. *Synodalstatuter och andra kyrkorättsliga aktstycken från den svenska medeltidskyrkan*. Skrifter utgifna af Kyrkohistoriska föreningen. II:2. 1902.

Helander Sven. "Hilding Johansson, Den medeltida liturgien i Skara stift. Studier i mässa och helgonkult. *Studia Theologica Lundensia* 14. Lund 1956." *Kyrkohistorisk årsskrift* 1957; 57: 184-188.

Johansson Hilding. *Den medeltida liturgien i Skara stift. Studier i mässa och helgonkult*. Lund 1956.

Johansson Hilding. "Skara som stiftsstad." Sid. 387-542 i: Sträng Arne, Sig-sjö Ragnar, Södervall Bo red. *Skara*. I. Skara 1986.

Lundén Tryggve. *Brynolf Algotssons samlade diktverk*. Credo 1946; 27(2): 73-124.

Milveden Ingmar. "Neue Funde zur Brynolhpus-Kritik." *Svensk tidskrift för musikforskning* 1972; 54: 5-51. <http://www.musikforskning.se/stm/STM1972/STM1972Milveden.pdf>

Milveden Ingmar. "Vem skrev Brynolfskoretets altartext?" *Skaraborgs Läns Tidning* 1992-10-07, s. 14.

Milveden Ingmar. "Stella Maria maris paris expers: om och kring Pseudo-Brynolfs Mariahystoria." Sid. 181-226 i: Brodd Sven-Erik, Hårdelin Alf utg. *Maria i Sverige under tusen år: föredrag vid symposiet i Vadstena 6 - 10 oktober 1994*. Skellefteå 1996.

Milveden Ingmar. "Biskopen och Törntagshystorian." Sid. 125-147 i: Hagberg Johnny red. *Biskopen och törntaggen*. *Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie* 15. Skara 2004.

Milveden Ingmar. "Drömmen om Elin." *Västgötalitteratur: Tidskrift utgiven av Föreningen för Västgötalitteratur*, sid. 40-61. Skara 2006.

Nilsson Ann-Marie. *Sånger till fyra kyrkofester i Skara stift*. *Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie* 62. Skara 2011.

Piltz Anders. "Brynolf Algotsson, Tidegård och mässa för den saliga Elin högtidsdag: textkritisk edition och svensk översättning." "Helena-legenden enligt Johannes Vastovius Vitis aqvilonia jämte svensk översättning." Sid. 183-235, 237-240 i: Pernler Sven-Erik. *S:ta Elin av Skövde: kulten, källorna, kvinnan*. Sven-Erik Pernler med bidrag av Anders Piltz och Jan Brunius. *Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie* 31. Skara 2007.

Sträng Arne. "En 500-årig västgötabok." *Föreningen för Västgötalitteratur. Meddelande Nr 2*. 1998-06-15.

Lars Skyttes pilgrimsfärd

DEN HELIGA PILGRIMSFÄRDEN

LARS SKYTTE

Lars Skytte (1610-1696) var född i Nyköping. Fadern (adlad 1619) blir med tiden ståthållare över Uppsala län, farbrodern, den mer kände Johan Skytte, kronprins Gustav Adolfs lärare, hade då redan utnämns till riksråd och universitetskansler m.m. Familjen hade mycket nära kontakter med den nya kungafamiljen, och fick stort inflytande över den högre utbildningen i det svenska riket under den begynnande svenska stormaktstiden.

Efter akademiska studier och ett flertal utländska studier utnämns Lars Skytte till svensk ambassadör i Portugal år 1641 men lämnar redan 1647 sitt diplomatiska uppdrag, konverterar till katolska kyrkan och upptas i franciskanorden. Efter teologiska studier prästvigs han inom orden och kommer att ägna sig åt författarskap och undervisning. Skyttes konversion var en stor svensk propagandaförlust och en dåtida internationell skandal.

I början av 1653, kallas han till Rom dit drottning Kristina efter abdikationen anlant 1655, till henne dedicerar han sin bok *Peregrinatio sancta*. I denna redogör han bland annat för sitt teologiska tänkande och val av livsväg. Boken har aldrig tidigare översatts till något modernt språk.

Resterande del av livet vistas Skytte i Rom. Under en period tjänstgör han som rådgivare/själsovare åt drottning Kristina. Han fortsätter också sitt teologiska författarskap och undervisar i teologi inom franciskanorden, samt har ett ganska stort internationellt och nordiskt kontaktnät.

Denna bok är kulturhistoriskt viktig. Den utges i Skara stiftshistoriska sällskaps serie som nr. 80 och i samarbete med Vatikanbiblioteket. För översättning svarar fil. dr Johnny Strand, för inledning och kommentarer professor Magnus Nyman. För redigering svarar Monica Hedlund, Margareta Murray-Nyman och sällskapets ordförande Johnny Hagberg.

Boken omfattar 196 s och är rikt ill. Pris 200 kr

Med Birgitta i Det heliga landet

Prästen Luca Cesarini har tidigare skrivit flera böcker om den heliga Birgitta, men också om Italien, inte minst hans hemby Panicale i Umbrien. Nu är det alltså helgonets sista pilgrimsresa, den till det heliga landet, som är fokus.

Berättelsen inleds med en bakgrundsteckning av Birgittas liv i korthet. Här beskrivs också medeltidsmänniskans ganska frekventa resande, inte minst som ett resultat av pilgrimstanken.

Birgitta tillhörde en familj av Jerusalemfarare. Både hennes far och farfar hade som pilgrimer rest till Jerusalem, och det är rimligt att tänka att också Birgitta närde en sådan dröm. Allt eftersom tiden gick framstod emellertid en lång och sannolikt också strapatsrik resa som allt mer omöjlig. "Varför skyller du på din ålderdom?" blev då, i uppenbarelsens form, Kristi uppfodrande fråga till Birgitta. Frågan blev startskottet på Birgittas sista pilgrimsresa.

Författaren låter oss följa Birgitta och hennes resesällskap utmed den förmodade reserutten. Allt som allt var det tolv personer som reste: Förutom Birgitta den spanske biskopen Alfons av Jaén och dennes två hushållerskor. Därtill tre av Birgittas barn – dottern Katarina och söner Karl och Birger. Birgitta hade också med sig sina två biktfäder, Petrus av Alvastra och Petrus av Skänninge, samt väninnan Francesca Papazzurri (ägare av byggnaden *Palatium Magnum*, idag mer känd som *Casa di Santa Brigida*). Slutligen medföljde också två svenska präster, Magnus Petri och Gudmar Fredriksson – den förstnämnde skulle senare bli prior, och den senare generalkonfessor i Vadstena.

Resan startade den 25 november 1371. Från Rom färdades Birgitta utmed *Via Appia* med i första hand hamnstad Neapel som mål. Omedelbart blev resan händelserik. Birgitta hade fått veta att en av de tolv resenärerna skulle dö under resan, men hon visste inte vem. Redan i Neapel kom svaret när Birgittas son Karl dör. I Neapel förmedlar vidare Birgitta ett av de grövsta personangreppen i uppenbarelsens form, det mot drottning Johanna av Neapel – som bland annat kallas "aphona". (Bok 7, kap. 11)

Från Neapel seglade man mot Messina på Sicilien, och därifrån vidare mot Cypern. Sjögången var emellertid svår, och man tvingades att angöra ett flertal hamnar på väg mot Cyperns hamnstad Paphos. Från Cypern seglade man till det heliga landet och hamnstad Jaffa, och den 12 maj anlände sällskapet till den heliga staden, målet för resan.

I Jerusalem och det heliga landet besöker Birgitta många av de bibliska platserna, men naturligtvis också viktiga kyrkor som tillkommit senare, som den heliga gravens kyrka och Födelsekyrkan i Betlehem. Under pilgrimsresan och vid besöken vid dessa heliga platser får Birgitta ta emot många uppenbarelsen.

Birgitta hade tidigare, redan i Sverige, fått ett löfte av jungfru Maria att inte bara få komma till platsen för Jesu födelse, utan också få se hur födelsen gick till. Detta meddelas nu

Birgitta i en uppenbarelse vid den plats som pekats ut som Jesu födelseplats. Uppenbarelsen kom enligt författaren att påverka hur Jesu födelse framgent har gestaltats i den västkyrkliga konsten. Från att tidigare ha avbildats lindad, som Lukas beskriver saken, avbildas det nyfödda Jesusbarnet nu allt oftare naket.

Birgitta besöker också platsen för vad som en gång var jungfru Marias grav. Där får hon en av flera uppenbarelsen som behandlar frågan om Marias upptagande till himmelen. Maria säger till Birgitta: "Sedan min Son uppstig till himmelen, levde jag femton år i världen och dessutom så lång tid som förflyter mellan samme min Sons himmelfärd och min dödsdag. Sedan låg jag död i denna grav femton dagar. Därefter blev jag upptagen i himmelen med oändlig heder och glädje. De kläder, i vilka jag blivit begravnen, blevo kvar i gravnen, och jag blev istället iförd sådana kläder, vari min Son och min Herre Jesus Kristus är klädd. Vet även, att ingen mänsklig kropp finnes i himmelen utom min Sons ärorika kropp och min kropp." (Bok 7, kap. 26)

Den 8 september gav jungfru Maria själv Birgitta tillåtelse att återvända hem, och avresan skedde troligen den 20 september. På grund av bättre sjöväder kunde resesällskapet segla direkt från Cypern till Syrakusa på Sicilien. Därifrån gick återresan via Messina till Neapel och därifrån vidare till Rom. Allt som allt hade hela resan tagit närmare 16 månader.

Cesarinis *Med Birgitta i Det heliga landet* har två delar. Birgittas pilgrimsresa behandlas i den första delen. De sista ca femtio sidorna ägnas de olika uppenbarelsen som Birgitta mottog inför och under resan. Det är inte alltid så enkelt att hitta i utgåvan av de *Himmelska Uppenbarelsen*. Cesarinis sammanställning kan därför vara av god hjälp för den som inte kan eller orkar slå själv.

Luca Cesarini kan sin Birgitta, och han har skrivit en informativ och lättillgänglig bok. Den är vidare rikt illustrerad och innehållet levandegörs därmed ytterligare. Jag vill här slå ett slag också för bokens senare del, den där Birgittas uppenbarelsen träder fram. Om man ser bortom medeltidsmänniskans språk och tankevärld, liksom högmedeltidens extatiska fromhet, framträder ett helgon som är helt kongenial med kyrkans tro.

Luca Cesarini: *Med Birgitta i Det heliga landet. En pilgrimsresa på 1300-talet*, Birgittiana 2014, 160 sidor.

Markus Hagberg

En Flämslätt-psalm från första frivilligkåren?

I Göteborgs Kristliga Studentförbund var det flera medlemmar i slutet av 1940-talet, som tyckte att vi borde ha litet mer kontakt med våra hemstift. Särskilt var det Rune Ekre, som under sin ordförandetid ivrade för det. Ekre (1924-2013) var från Habo, konstnär, arkeolog och känd för arbetet med utgrävningarna av Gamla Lödöse. Olof Ulfvebrand var då stiftsadjunkt i Skara stift och bosatt i Falköping. Vid ett besök hemma i Falköping sommaren 1948 berättade jag om detta för honom. Han tänkte direkt och ville komma till Göteborg och träffa "skarastiftarna" men hade inte möjlighet förrän i början av december. Då var jag i Åbo som kontaktstipendiat

och kunde inte vara med, men vid det tillfället drogs riktlinjerna upp för en kårfärd sommaren 1949 med Flämslätt som utgångspunkt.

Den 14 juni 1949 kom tre kamrater till Falköping och övernattade i mitt föräldrahem. Följande dag cyklade vi tillsammans till Flämslätt, dit övriga kårdeltagare kom under dagens lopp. Själv kunde jag av flera orsaker bara vara med denna första dag. De övriga hade med Ulfvebrand som ledare olika aktiviteter i församlingarna runt stiftsgården under 12 dagar tills över midsommar. I stiftets julbok detta år heter det i stiftskrönikan: *"Dagarna användes till bibelstudier för egen uppbyggelse, sångövningar, hembesök med bokförsäljning och inbjudan till kvällens möten, bibelstudier eller gudstjänster. Både ungdomar och församlingsbor ha uttalat sin glädje över denna arbetsform, som kommer att få sin fortsättning i en annan del av stiftet nästa sommar."*

Någon av deltagarna (tyvärr kan jag inte erinra mig vem) berättade senare för mig, att Hans Stern (sedermera stiftsadjunkt i Skara och komminister i Stockholm) en dag dragit sig undan till ett inre rum i den gamla matsalsbaracken och efter ett tag kommit ut med psalmen "Glädjens herre..." textad på ett stort papper, som han satte upp på väggen i matsalen. Därefter började hans psalm användas som måltidspsalm på Flämslätt. Hans Stern skrev väl knappast psalmen vid det tillfället utan hade den nog med sig från prästgården i Västra Tunhem så som Lennart Nordquist antog i en artikel i detta medlemsblad för något år sedan. Är min minnesbild riktig var det dock den gången på Flämslätt 1949 som psalmen fick sin "offentliga debut" även om den i psalmboken (nr 295) fått årtalet 1950.

Lennart Franck (stiftsgårdens föreståndare under många år) har en annan version. Någon av våra biskopar skulle vid ett besök på Mnene missionsstation i Zimbabwe ha fått höra den och tagit med den hem. Detta är inte oförenligt med ovanstående. Vid pojk- och flicklägren på Flämslätt skulle det förr alltid vara med en missionär någon dag. Sommaren 1950 var jag biträdande ledare på ett pojkläger, vid vilket Skara stifts missionär Elsa Källström medverkade. Genom henne kan psalmen ha kommit till Mnene och sedan åter till Sverige.

Några ännu levande, som var med på kårfärden, har jag kontaktat, men ingen har med säkerhet kunnat verifiera min minnesbild. Någon gång på 1990-talet frågade jag Thorbjörn Mellander, som väl sommaren 1949 var nytillträdd intendent på Flämslätt, om det. Han mindes inte något med säkerhet, men sa: *"Det är inte osannolikt att det var så. Jag kommer ju väl ihåg att vi började använda den psalmen under min tid."*

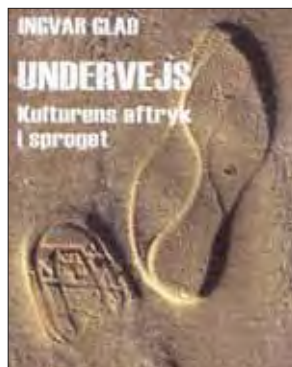
Hans Sjöström (sedermera lärare i pastoralteologi i Uppsala) var med 1949 liksom hans framlidna hustru Birgitta, f. Hagström från Skövde. Birgitta var den första frivilligkårens körledare.

I brev nyligen har Hans Sjöström berättat för mig, att hans minnesbilder visserligen inte är så detaljerade, men *"Birgitta och jag har alltid förknippat "Glädjens herre" med Flämslätt 1949. Hur skulle vi kunnat vara så säkra på detta – det var ju långt senare som den kom till allmän användning – om det inte varit just där vi första gången sjungit den?"*

Från olika håll har jag ombetts att skriva något om detta men tvekat eftersom jag inte med säkerhet kunnat verifiera min minnesbild. Men visst vore det roligt om man kunde dokumentera, att Flämslätt har en egen psalm. Därför undrar jag:

Finns det ännu någon med minnen från stiftets första kårfärd, som kan tänkas bekräfta (alternativt motsäga) ovanstående?

Kulturens avtryck i språket

När man kommit en bit upp i åren blir man ofta nostalgisk. Anar man att våren än en gång är i sikte, så minns man de värtecken som förekom på skolgården en gång. När det blivit snöfritt dök en del lekar upp som hörde till den årstiden. Att hoppa hage var mest ett nöje för flickor, medan pojkarna ägnade sig åt att spela kula. Det kändes helt självklart. Men anade flickorna vad som låg dolt i ru-

torna de hade ritat för sin hopplek? De såg knappast att det föreställde en kyrka, på gammalt vis delad i långhus, kor och längst fram en halvcirkelformad absid. Där framme skulle den som hoppade vända sig i luften. I en dansk variant av leken skulle man då ropa "Helle", en återklang av att man var på helgad mark. Så kan ett avtryck av gammal kultur leva kvar hos barn av sådant som för många hamnat i glömskans hav.

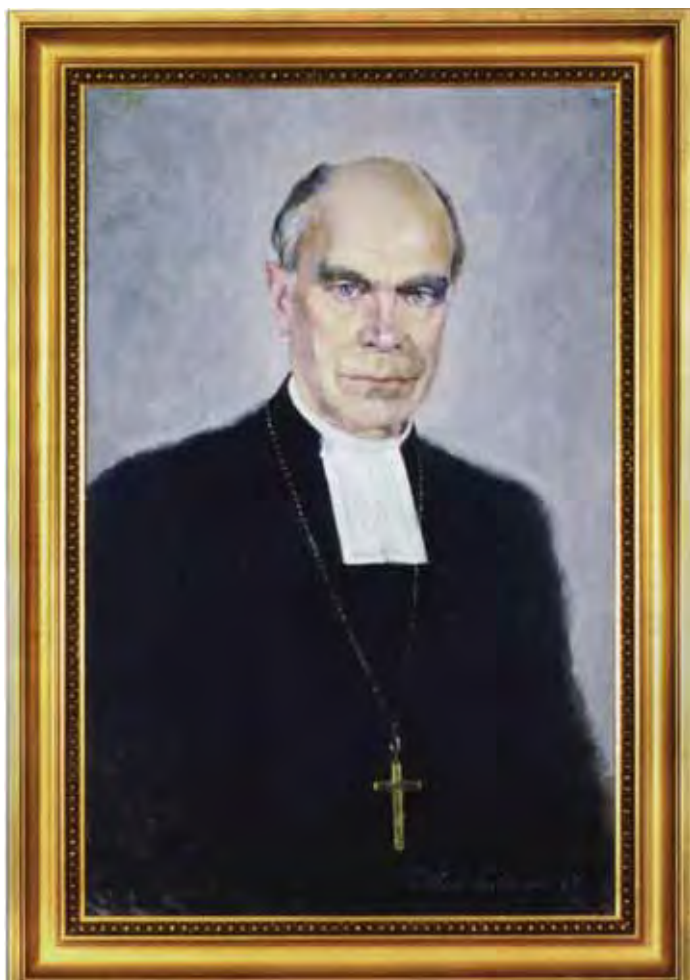
Längs vägen genom livet får vi med oss otaliga intryck. "Längs vägen" skulle man väl kunna återge den danska boktiteln "Undervejs". Boken innehåller en mängd språkliga och kulturella iakttagelser, som reflexionen om den gamla hoppleken. Man möter avtryck från snart sagt livets alla områden. Författaren Ingvar Glad är en av våra många medlemmar. Han bor i den jylländska staden Skive, så långt söderut som Limfjorden sträcker sig, och har varit seminarielektor i danska och retorik vid Skive Seminarium. Runt fyrtio år har han samlat "sprogelige kulrurbilleder", och dem har han nu kunnat presentera i boken **Undervejs. Kulturens avtryck i sproget**. Ett fyrtiotal områden av människolivet tas upp i boken. Bara ett par exempel kan här ges som smakprov.

I kapitlet om "Det dagliga brödet" kommer ordet 'lev' på tal. Det finns på både danska och svenska (och i engelskans 'loaf'). Ingvar Glad säger att 'lev' alltid har betecknat det formade, bakade brödet. Men han visar att ordet även kan knytas till en historisk person, Knut Lavard, "martyren fra Haraldsted". Knut var kungason och hertig och är den ene av två danska helgon med namnet Knut. Tillnamnet Lavard är besläktat med engelskans "lord" och syftar på att han hade egen hird som åt hans bröd. Han dräptes år 1131 av sin kusin Magnus Nielsen (ett par år svensk kung), som faktiskt hade västgötskt påbrå genom modern Margareta Fredkulla av stenkiliska ätten.

I kapitlet "Vägen" förs ett resonemang om "Vintervägar". När det frös till i äldre tider, öppnade sig möjligheter att snabbt ta sig fram. Det låg ingen hjärtlig önskan i talesättet att visa någon vintervägen. Den extremt kalla vintern 1657/58 ryckte den svenska hären fram över de danska Bälten. Med bitande ironi sägs det: "Vi havde så gerne vist svenskerne vintervejen. – Men de fandt den selv!"

Det känns gott att man, efter det att så många vintrar gått förbi, i vår tid kan tala lättamt även om det som var blodigt allvar en gång. Att danskar och svenskar var arvfienter en gång, kan vi lägga bakom oss. Vi har mycket gemensamt, och en bok som den Ingvar Glad har kommit med är ett gott exempel på detta. Den är mycket dansk men ger mycket nöje även åt en svensk. Den vidgar vyerna, samtidigt som den erbjuder nyttig övning i att göra sig bekant med ett språk och en kultur där vi känner igen mycket av vårt eget.

Biskop Sven Danells herdabrev

Sven Danell. Målning av Torsten Lidman 1969.

Sven Danell efterträdde Yngve Rudberg som biskop i Skara 1955 och vigdes till sitt ämbete den 18 mars 1956. Han kom närmast från kyrkoherdetjänsten i Västra Tunhem, som han tillträtt 1949. Dessförinnan hade han, förutom att ha varit församlingspräst, under många år tjänstgjort som kyrkoherde och prost i Estland (1930-1937), och föreståndare för Ersta diakonissanstalt (1941-1949). Han publicerade sitt herdabrev samma år som han vigdes.

Vill man veta något om det som i kristna sammanhang brukar kallas för vishet, finns det all anledning att ta del av Sven Danells herdabrev. På många ställen lyser denna sällsynta egenskap fram, både på och mellan raderna. Det är såväl en överväldigande församlingserfarenhet som en lika djupt förvärvad, på biblisk tro grundad, själavårdsinsikt som präglar framställningen. Läger man därtill Danells särskilt känsliga hantering av språket, gärna genomsyrat av en egensinnig bildspråksanvändning, har man faktiskt ett litet mästerverk framför sig.

Ett utmärkande drag i hans berättarkonst är också att många av de otaliga möten med människor som han haft under livet får illustrera den poäng han vill få fram och öppna upp det andliga fönster från vilket det gudomliga ljuset kan falla över en till synes alldaglig men ändå meningsmättad vardagshändelse.

Naturligt nog är ibland det Danell säger färgat av den tid i vilken han levde och verkade, inkarnerat i hans samtid, men det är trots detta inte svårt att vaska fram de guldkorn som glänsar så tydligt och är av ett betydligt mera varaktigt slag, verklig hårdvaluta. Också då han tar exempel från en svun-

nen tid, är det ganska lätt att omplantera dem till vår egen tid utan att hans klarsynta ställningstagande för den sakens skull behöver gå förlorad.

Det är ingen mjälig men väl ömsint pastoralteologi som kommer oss till mötes. Danell yttrar sig många gånger med osedvanlig skärpa om företeelser, som bör kritiskt granskas av en kristet engagerad iakttagare. Samtidigt är han oerhört mån om att råda till försiktighet, då sådan, av själavårdsmässiga grunder, är av nöden.

Åren i Estland, i diakonins och församlingens tjänst har satt sina djupa spår. Det är som om Danell hade en särskild förmåga att vara närvarande i stunden och samtidigt göra det han då upplever till en med det egna tros livet mycket nära förenad erfarenhet. Det är denna enastående egenskap som också så tydligt kommer fram i hans predikningar, vars originalitet nästan saknar motstycke.

Det går inte att ta miste på att allvarets tyngd vilade över allt det Danell fäste sin blick på. Förenad med den humor som var hans, men som av naturliga skäl kanske inte kommer fram i herdabrevet, gjorde denna, jag skulle nästan vilja säga, dygd biskopen till en oefterhärmlig personlighet.

Gert Borgenstierna berättade en gång för mig att han och Sven Danell vid en sammankomst i biskopsmötet tävlade i att formulera limerickar: "Mina blev lascivare och lascivare, medan Svens blev frommare och frommare."

Här skymtar en annan av Danells begåvningar fram. Han hade ett intellekt av Guds nåde som kunde fört honom till en lärostol vid något universitet eller, tillsammans med en annan av hans utförsåvår, till en framgångsrik karriär som skönlitterär författare. Om han nu inte hade blivit utvald att göra något helt annat, som kan verka som en dårskap för denna världens visa och kloka.

Varför sådana här ord, när det skulle handla om herdabrevet? Jo, därför att en genomläsning av detta brev lämnar ett sådant intryck efter sig. Man kan inte låta bli att drabbas av vissheten om att man här har att göra med en verklig människa, en som på något förunderligt vis är ett med vad han uttrycker i skrift. Det är ungefär som att närma sig den danske tänkaren Sören Kierkegaard, övriga likheter att förglomma.

Om nu Sven Danell i sitt herdabrev själv möter oss som den han är, möter vi också kristen tro som den är. Varubeteckningen är äkta. Det rör sig inte om något kråkguld utan om verklig ädelmetall. Kristenlivet målas inte upp som en dans på rosor utan som en svår och krävande uppgift, som ändå alstrar den inre glädje som inte nödvändigtvis måste ta sig uttryck i jublande glädjesprång.

Danell börjar och slutar med det ord han fick av sin far, biskopen Hjalmar Danell, när han konfirmerades, det från Johannesevangeliets femtonde kapitel, om att det är Kristus själv som utvalt oss och bestämt oss till att bära frukt.

Redan Danells beskrivning av kallelsen visar på detta. För honom var det ett svårt men ofrånkomligt val han ställdes inför. Svårt på grund av "den sataniska makt, som har ett fruktansvärt medhåll i mitt eget inre". Ofrånkomligt därför att "den som en gång stått inför Herren, han är märkt för livet".

Det kan tyckas vara ett kärvt budskap men sådant är nog trons villkor. När det handlar om att vara trogen intill döden, är det inte bara något lekfullt man står inför. Danell formulerar det kort och koncist, nästan som ett piskrapp: "Varm eller kall, för eller emot Kristus, så är lösen." Men det är ingen hurtfrisk bekännelse. Den följs omedelbart av frågan: "Men om jag dagligen kommer till korta?" Svaret är som hugget i

sten: "Han som kallar eder: Han skall ock utföra sitt verk."

Med några korta blyertsstreck tecknar Sven bilden av några av sina föregångare. I sina klara konturer är dessa teckningar nästan mäterliga. Särskilt gäller det miniporättet av Gustaf Ljunggren. Med några få drag får han fram det mest karaktäristiska.

När han kommer till sig själv, säger han något som för den som lyssnar kan tyckas både tillgjort och grundfalskt: "Själv står jag inför kallet, utan större lärdom än varje annan präst, utan andliga kvalifikationer och utan att förstå, hur valet kommit att falla på mig." Men det tillhör det paradoxala att han genom att hävda den satsen i själva verket visar de egenskaper som den förmenar honom.

När Danell försöker beskriva vad som kännetecknar hans samtid och som skulle kunna vara hoppfulla tecken för den kristna tron, tecken på att fälten håller på att mogna till skörd, stannar han inför tre företeelser. Några människor börjar bli eftertänksamma, när de ser de resultat den allmänna moralupplösningen lämnar efter sig. Andra börjar uppleva tomheten i ett uteslutande materiellt inriktat liv. En tredje grupp människor är de betungade, de som tvingas jakta genom livet, de sjuka och på andra sätt plågade.

Detta innebär emellertid inte att skörden är mogen. Den kristna diagnosen på de svårigheter som nämns skiljer sig från många andra försök som görs för att komma åt orsakerna. I allmänhet lutar man åt att skylla på något annat eller på någon annan. Men kristen tro lär oss att skylla på oss själva, enskilt eller gruppvis. Så beror sekulariseringen, rätt och slätt, på de kristnas försummelse och felsteg. Och med en oefterhärmlig formulering sätter Danell fingret på den ömma punkten: "När Anden får tala till dig och mig om synd, rättfärdighet och dom, då mognar skörd för himmelriket."

Här följer i herdabrevet, kanske litet oväntat, en initierad genomgång av förhållandet mellan stat och kyrka i en rad länder i Europa, särskilt i dem som tillhör det protestantiska lägret. För kyrkan är två villkor nödvändiga i den samexistens som alltid måste finnas mellan de två storheterna, att beaktelsen lämnas oantastad och att kyrkan får möjlighet att nå ut till alla landets invånare. Särskilt när det handlar om det sistnämnda ser Danell orosmoln på himlen med tanke på att befolkningen har ökat och antalet präster varit oförändrat, en tidstypisk oro. På det förstnämnda området anar han något i frågan om kvinnors tillträde till ämbetet, i hög grad en beaktelsefråga, eftersom den handlar om skrifttolkning.

Sedan övergår han till den mera pastorala delen, till stiftet, församlingarna, förrättningarna, högmässan, prästen, prästfrun och slutligen hemmaekumeniken. Flera avsnitt är tidsbundna men ändå fulla av både skarpsynta iakttagelser och kloka råd.

Det är knappast förvånande att Sven Danell, som varit så engagerad i diakonala frågor med eftertryck lyfter fram hjälparbetet i församlingarna, både det lokala och det internationella, som en del av den kristna trons väsen. Handlingen är den bästa formen av evangelisation. Den skulle egentligen ha kunnat fungera utan någon särskild apparat, men befolkningsutvecklingen med koncentration till städerna har gjort att människor kommit längre ifrån varandra än i det gamla bondesamhället

Den kristna församlingen behöver på alla upptänkliga sätt hålla utkik efter dem som på något vis behöver dess stöd. Ett lämpligt organ för diakoni vore, menar Danell, kyrkorådet, vars medlemmar behöver bli personligt aktiva i det diakonala arbetet. Det skall ju vara sådana som, enligt kyrkolagen, anses villiga att främja församlingens liv. Hjälpa på hemmaplan föder också hjälp på det internationella planet.

Men lekfolket har inte bara en uppgift inom diakonin. De

måste också ta aktiv del i gudstjänstlivet. Danells erfarenhet från Estland är att lekfolket där ansåg sig ha huvudansvaret för församlingens angelägenheter på alla områden. Människor var beredda att äta sig vad som helst. I denna anda ser han möjligheterna även för kyrkofolket i Sverige att bli en uppsökande församling.

En genomgång av alla de tillfällen som ges för förkunnelse, alltifrån vanliga möten och sammankomster, över kyrkliga förrättningar och gudstjänster, ända till dödsögonblickets vittnesbörd, konkretiserar detta.

Det sägs i herdabrevet viktiga saker om många olika delar av livet i församlingen, i familjen och enskilt, men det finns hela tiden en genomgående, röd tråd som inte går att ta miste på – bönen.

När Danell kommer in på högmässan och dess traditionellt uppfattade spänningsfyllda enhet mellan förkunnelse och nattvard, lägger han till ett tredje, lika avgörande moment, bönen. Men bön är något som självklart bör åtfölja allt kristenliv i dess allra minsta detaljer.

Allt sådant som befordrar bönen, bör man vara rädd om. Det är betecknande för Sven Danell, att han så tydligt lägger märke till det som andra inte så ofta har öga för. Så talar han sig till exempel varm för den stillhet som åtminstone tidigare rådde i kyrkorummet, innan högmässan började, en stillhet som inte sällan inbjöd till bön och även brukades till en bön där också kroppen fick delta. De böjda huvudena talade sitt tydliga språk.

En frikyrkligt fostrad flicka, kritisk mot mycket i Svenska kyrkan, gav sitt fulla erkännande åt att man där i varje högmässa började med syndabekännelsen. Danell tar det som utgångspunkt för att visa att det är bönen som är nyckeln inte bara till syndabekännelsen utan till allt i högmässan.

Här stannar Danell inför det dramatiska samspelet mellan predikantens förkunnelse och församlingens förbön. Man får aldrig tro att den förra är så skicklig att förbön inte är nödvändig, men inte heller så oskicklig att förbön är utsiktslös.

Det finns således ett ömsesidigt ansvar. Med en träffsäker precision riktar Danell en väckande replik rakt in i själva hjärtat på gudstjänstdeltagaren: Den som sitter i kyrkbänken bör betrakta varje misslyckad predikan som sitt eget personliga nederlag. Då kan han också med tacksamhet gå från gudstjänsten, när man märker att ordet har nått fram.

Det betyder mycket att ha församlingsbor som inte godtar vad som helst, som talar om vad som saknas eller vad som bör rättas till i predikan. Det kräver givetvis att predikanten formulerar sig så att det han säger kan bli förstått, av ett barn och som Danell säger, så enkelt "att även en intellektuell människa begriper och blir gripen".

Också för predikanten är bönen livsnödvändig. En mediker lagpredikan kan man nog till nöds åstadkomma på egen hand, men evangelium klarar man inte av att förmedla utan att ett Guds under sker. Men det undret infinner sig inte, menar Danell, utan att man flitigt brukar Guds ord under bön.

Här kommer den andra röda tråden i Danells herdabrev, den som nästan omisskännligt finns på varje sida, den stora respekten för Guds ord och den motvilliga villigheten att underordna sig detta. Ställd inför många olika slag av bibelteologi säger han sig ha en alltför ringa lärdom att döma mellan dem. Men ett vet han: "Att Herren Jesus Kristus har behagat att så göra sig till ett med sitt ord, att Han själv möter oss i ordet."

Karl-Erik Tysk

NYA MEDLEMMAR

Helge Bern Antonsson	ULRICEHAMN
Fredrik Heiding S.J.	UPPSALA
Dagmar Lagerberg	UPPSALA
Kaisa Larsson	FAGERSANNA
Paul Lundell	JÖNKÖPING
Barbro Westergren	FALKÖPING

Sällskapet har nu 1162 medlemmar.

*= Ständig medlem

Medlemsinformation

Årsavgiften är 50 kr. För ständigt medlemskap 500 kr.

Sällskapet's PlusGiro: 484 18 42-0

Bankgiro: 5812-8166

BIC=NDEASESS

IBAN-nummer:

SE94 9500 0099 6026 4841 8420

Alla ändringar vad gäller adress, titel, m. m. skall meddelas till kassaförvaltaren Margareta Jansson, Skaraborgsgatan 29 B, 532 30 Skara.

Tel: 0511-137 46.

E-post: margareta_jansson@bredband.net
ma-ja33@outlook.com

Skara Stiftshistoriska Sällskap

Hemsida: www.skarastiftshistoriska.nu

Stiftshistoriska sällskapet's böcker kan beställas hos Johnny Hagberg, Prästgården 531 94 Järpås.
Tel: 0510-48 52 15, 070-550 00 98

E-post: jarpas.pastorat@svenskakyrkan.se

Styrelse

Ordf. Johnny Hagberg, Järpås
Vice ordf. Lena Maria Olsson Floberg, Vänga
Skr. Lisbeth Sjöberg, Karlsborg
Kassaförvaltare Margareta Jansson, Skara
Markus Hagberg, Skara
Bengt P. Gustafsson, Göteborg
Helena Långström Schön, Skara
Stellan Wihlstrand, Hjo
Sten-Åke Engdahl, Lidköping

Redaktör för medlemsbladet:
Johnny Hagberg.

ISSN: 1103-3959

Tryck: Solveigs Tryckeri, Skara

Senaste publikationerna i Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie

73. *Mariaväxter i folktron*. Ritwa Herjulfsson. 2013.
74. *Förvaltare av Guds brokiga nåd minnesteckningar över präster i skara stift 2009 – 2013*, Karl-Erik Tysk. 2013
75. *Som spindeln i nätet*. Kristina Laurensdotter av Aspenäsätten. *Centrum i sin egen släktkrets*. Agneta Conradi Mattsson. 2014.
76. *Haquin Spegel - en antologi*. Red. Johnny Hagberg. 2014.
77. *Skara stift 1000 år*. Red. Johnny Hagberg. 2014.
78. *Gunno Brynolphi Blutherus. Jehova Juvente Concio Synodalis*. Red. Johnny Hagberg. 2014.
79. *Reformation och bekännelse i Skara stift. Perspektiv på organisation, bekännelsebildning och fromhetsliv ca 1540–1595*. Red. Martin Berntson. 2014.
80. *Den heliga pilgrimsfärden*. Översättning Johnny Strand. Inledning Magnus Nyman. 2014

BESTÄLL
VÅR NYA
BROSCHYR

- 12/4 **Vandring** i Det heliga landet
- 13/4 Vårresa till Lourdes
- 13/4 **Lutherresa**
- 17/4 Sköna Lago Maggiore
- 17/4 **Det heliga landet** med O Johansson
- 4/5 **Lutherresa**
- 10/5 **Vandring** med grupp till Santiago
- 17/5 Rom med Bo Brander
- 11/6 Irland en andlig upptäcktsresa
- 26/6 Armenien och Georgien
- 6/8 Telemark i Norge
- 21/8 Bach och Luther
- 13/9 **Det heliga landet** med Bo Brander
- 15/9 Provence med A Reinholdsson
- 23/9 Spreewald - en unik upplevelse

EXODUS RESOR Tel 046 14 05 90 www.exodusresor.se
GRUPP - OCH FÖRSAMLINGSRESOR!

Stiftskollekt till sällskapet

Den 19 mars är det stiftskollekt till Skara stiftshistoriska sällskap. Vi delar kollekten denna dag med Lekmannaförbundet i stiftet.

Medlemsavgift

Med detta blad medsänts inbetalningsavi för årets medlemsavgift.

Tacksamt om Du snarast betalar in denna.

Styrelsen